

Iranian Sports Diaspora: A Hidden Asset for the Sustainable Development of Sports

Rasool Norouzi Seyed Hossini

Associate Professor of Sport Management,
Department of Sport Science, Faculty of
Humanities, Tarbiat Modares University,
Tehran, Iran

Abstract

This qualitative exploratory study employs thematic analysis to examine the Iranian sports diaspora as a hidden asset for the sustainable development of the country's sports sector. Data were collected and analyzed through 17 semi-structured interviews with Iranian migrant athletes, coaches, referees, and sports administrators, complemented by official documents and supplementary reports. The analytical process followed Braun and Clarke's (2006) six-step thematic analysis framework. Findings indicate that the sports diaspora plays a significant role in enhancing sports and social justice by transferring knowledge, innovative technologies, and international experiences. However, barriers such as legal restrictions and negative attitudes limit the full utilization of this potential. The theoretical contribution of this research lies in applying the "transnational social capital" framework, which conceptualizes the transnational relationships of the sports diaspora as a key mechanism for the sustainable transfer of knowledge and sporting expertise. Beyond enriching the academic literature, this study offers a conceptual and practical framework to guide policymaking and foster constructive interactions between the sports diaspora and Iran's sports system.

Introduction

Sports play a pivotal role in sustainable development, contributing significantly to health, education, and social cohesion. In Iran, the migration of athletes, coaches, referees, and sports administrators abroad has increased over recent decades, creating what is known as

* Corresponding Author: Rasool.norouzi@modares.ac.ir

How to Cite: Norouzi Seyed Hossini, R. (2025). Iranian Sports Diaspora: A Hidden Asset for the Sustainable Development of Sports. *Journal of Sustainable Development in Sport Management*, 6(15), 430-461

the "Iranian sports diaspora." Diaspora refers to populations of migrants who maintain strong ties with their country of origin and can serve as a form of transnational social capital that supports the development of their homeland. However, the role and potential of this sports diaspora in fostering sustainable development of Iranian sports have not been thoroughly investigated. This study aims to identify and analyze the position and capacities of the Iranian sports diaspora in advancing the sustainable development of sports within Iran.

Materials and Methods

This research employed a qualitative exploratory design using thematic analysis to examine the data. Data collection involved 17 semi-structured interviews with Iranian migrant athletes, coaches, referees, and sports administrators residing abroad. Additionally, official documents and supplementary reports were utilized to enrich the data set. The data analysis process followed Braun and Clarke's (2006) six-step thematic analysis framework, which includes familiarization with the data, generation of initial codes, searching for themes, reviewing themes, defining and naming themes, and producing the final report. Particular attention was given to extracting themes related to the role of the diaspora in transferring knowledge, innovative technologies, and international experiences.

Findings

The findings reveal that the Iranian sports diaspora possesses substantial potential to enhance the country's sports sector. The most prominent role identified is the transfer of specialized knowledge and cutting-edge sports technologies, which can significantly improve the quality of training, coaching, and competitive performance in Iran. This knowledge transfer encompasses modern coaching methodologies, advanced performance assessment technologies, and sports management practices. Moreover, the diaspora's active presence on international platforms and access to global sports networks provide opportunities to leverage international standards and experiences, thereby helping to reduce technical and organizational gaps in Iranian sports. Additionally, the diaspora acts as a catalyst for promoting social justice in sports by advocating for equal opportunities and fostering ethical and professional values, which are integral to sustainable sports development. Nevertheless, the study also highlights considerable barriers limiting the full utilization of this human capital. Legal restrictions, bureaucratic challenges related to collaboration with individuals abroad, and negative attitudes or

distrust from some domestic sports institutions create a closed and non-cooperative environment. These factors reduce the motivation and willingness of diaspora members to engage in developmental processes within Iran's sports system.

Conclusion

Theoretically, this study contributes by applying the “transnational social capital” framework to analyze the Iranian sports diaspora's role. Under this framework, the diaspora is not merely a group of migrants but a dynamic network of transnational social relations capable of sustainably transferring knowledge and expertise in sports. The findings suggest that to harness this valuable resource effectively, Iranian sports policies and programs should be designed to facilitate and strengthen constructive, sustained interactions with the diaspora. Developing legal and institutional mechanisms to overcome communication and cultural barriers, enhancing mutual trust, and improving collaboration environments are among the proposed strategies. Beyond enriching academic literature on sports and migration, this research offers a conceptual and practical framework to guide policymakers and sports stakeholders in Iran toward more effective engagement with the migrant sports community. Ultimately, the study underscores that the Iranian sports diaspora, if recognized as a hidden asset and properly managed, can play a crucial role in elevating the level of sports and promoting social justice within the country.

Keywords: Sports diaspora, migration, social capital, sustainable development, Iran

دیاپورای ورزشی ایران: سرمایه‌ای پنهان برای توسعه پایدار ورزش

رسول نوروزی

سید حسینی *

دانشیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

چکیده

این پژوهش کیفی با رویکرد اکتشافی و استفاده از راهبرد تحلیل مضمونی به بررسی دیاپورای ورزشی ایران به عنوان سرمایه‌ای پنهان برای توسعه پایدار ورزش کشور می‌پردازد. داده‌ها از طریق ۱۷ مصاحبه نیمه ساختاریافته با ورزشکاران، مربیان، داوران و مدیران ورزشی مهاجر ایرانی و تحلیل اسناد رسمی و گزارش‌های مکمل گردآوری و تحلیل شدند. فرآیند تحلیل شامل شش مرحله‌ای تحلیل مضمونی براون و کلارک (۲۰۰۶) برای تجزیه و تحلیل داده‌ها به کار گرفته شد. یافته‌ها نشان می‌دهند دیاپورای ورزشی با انتقال دانش، فناوری‌های نوین و تجربیات بین‌المللی، نقش مهمی در بهبود ورزش و عدالت اجتماعی دارد، هرچند موانعی مانند محدودیت‌های قانونی و نگرش‌های منفی، بهره‌برداری کامل را محدود کرده‌اند. سهم نظری این تحقیق در به کارگیری چارچوب «سرمایه اجتماعی فراملی» است که روابط فراملی دیاپورای ورزشی را به عنوان مکانیسمی کلیدی در انتقال پایدار دانش و تجربه ورزشی تبیین می‌کند. این مطالعه علاوه بر غنای ادبیات علمی، چارچوبی مفهومی و عملیاتی برای سیاست‌گذاری و توسعه تعاملات سازنده میان دیاپورای ورزشی و نظام ورزش ایران ارائه می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: دیاپورای ورزشی، مهاجرت، سرمایه اجتماعی، توسعه پایدار، ایران

* نویسنده مسئول: rasool.norouzi@modares.ac.ir

این مقاله تحت حمایت مادی بنیاد ملی علم ایران (INSF) بر گرفته از طرح شماره «۴۰۳۱۳۰۴» انجام شده است.

مقدمه

با گسترش جهانی‌شدن، جابه‌جایی ورزشکاران در مرزهای بین‌المللی به یکی از روندهای شاخص ورزشی و اجتماعی تبدیل شده است. این پدیده که از آن با اصطلاح «مهاجرت ورزشی»^۱ یاد می‌شود، زمینه‌ساز شکل‌گیری شبکه‌های پیچیده‌ای از ارتباطات، انتقال دانش، سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی میان کشورها شده است (آگرگارد^۲ و همکاران، ۲۰۲۳). از همین رو یکی از موضوعات مهم و معاصر دنیای ورزش، مهاجرت ورزشکاران است که می‌تواند پدیده‌ای چندبعدی با اثرگذاری‌های مختلف باشد. مهاجرت به‌طور کلی به جابه‌جایی افراد از یک مکان جغرافیایی به مکان دیگر، به‌منظور زندگی موقت یا دائم گفته می‌شود (سیمینی^۳ و همکاران، ۲۰۱۲). در حوزه ورزش، مهاجرت ورزشکاران اغلب به‌دلیل عواملی مانند جستجوی فرصت‌های بهتر آموزشی و تمرینی، ارتقای سطح درآمد، مشارکت در لیگ‌های حرفه‌ای یا فرار از محدودیت‌های ساختاری و سیاسی در کشور مبدأ رخ می‌دهد (روجو^۴ و همکاران، ۲۰۲۲؛ آگرگارد و همکاران، ۲۰۲۳؛ کارتر^۵، ۲۰۱۳). بر همین مبنا، می‌توان جامعه ایرانی حوزه ورزش خارج از کشور را در قالب «دیاسپورا»^۶ یا همان «مهاجران پراکنده» تعریف کرد که شامل ورزشکاران، مربیان، مدیران، داوران و کارشناسان ورزشی هستند که خارج از مرزهای ایران زندگی و فعالیت می‌کنند. دیاسپورا به مجموعه‌ای از افراد یک ملت اطلاق می‌شود که در خارج از سرزمین مادری خود زندگی می‌کنند اما همچنان پیوندهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و گاهی سیاسی خود را با کشور مبدأ حفظ می‌نمایند (اکسل^۷، ۲۰۰۴).

در بُعد ورزشی، دیاسپورا شامل ورزشکاران و تمامی فعالان ورزشی‌ای است که در کشورهای دیگر فعالیت می‌کنند اما از لحاظ هویت، فرهنگ و اغلب علاقه به مشارکت در پیشرفت ورزش کشور خود، به ریشه‌هایشان وابسته‌اند (اسپایج و بروئرز^۸، ۲۰۱۸). شکل‌گیری دیاسپورای ورزشی و مهاجرت‌های پراکنده در ایران عمدتاً در دهه‌های اخیر،

-
1. Sport Migration
 2. Agergaard
 3. Simini
 4. Rojo
 5. Carter
 6. Diaspora
 7. Axel
 8. Spaaij & Broerse

تحت تأثیر عواملی چون محدودیت‌های زیرساختی، ناکافی بودن حمایت‌های مالی، فرصت‌های محدود بین‌المللی و گاهی مسائل اجتماعی-سیاسی شدت گرفته است (صدری و همکاران، ۲۰۲۴؛ نوروزی سیدحسینی و همکاران، ۲۰۲۵؛ سلیمی و همکاران، ۲۰۲۴؛ مصطفایی و همکاران، ۲۰۲۵). نتیجه این روند، حضور شمار قابل توجهی از نخبگان ورزشی ایرانی در کشورهای مختلف است؛ نخبگانی که بعضاً در بالاترین سطوح رقابت بین‌المللی، جهانی، المپیک و لیگ‌های معتبر حضور دارند (سلیمی و همکاران، ۲۰۲۴).

شایان‌ذکر است که مهاجرت ورزشکاران ایرانی یک مسئله چندبعدی است که هم پیامدهای منفی و هم ظرفیت‌های مثبت دارد. از یک‌سو، خروج این نخبگان ورزشی می‌تواند به کاهش توان رقابتی کشور، تضعیف تیم‌های ملی و ازدسترفتن سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده بیانجامد (صدری و همکاران، ۲۰۲۴؛ نوروزی سیدحسینی و همکاران، ۲۰۲۵). از سوی دیگر، همین مهاجران می‌توانند در صورت وجود سیاست‌های هوشمندانه، به‌عنوان سفیران ورزشی ایران عمل کنند، فناوری‌ها و دانش‌های نوین ورزشی را منتقل کنند، سرمایه‌گذاری و همکاری‌های بین‌المللی را تسهیل کنند و حتی به ارتقای تصویر ایران در صحنه جهانی کمک نمایند (پالمو^۱ و همکاران، ۲۰۲۱؛ پستلوئویت^۲ و همکاران، ۲۰۲۳؛ سلیمی و همکاران، ۲۰۲۴؛ الی و رونکیانن^۳، ۲۰۲۱؛ مصطفایی و همکاران، ۲۰۲۵). مسئله اصلی در این حوزه، فقدان چارچوب و سیاست‌گذاری منسجم برای تعامل و همکاری با دیاسپورای ورزشی است. بسیاری از ورزشکاران مهاجر ارتباطی رسمی یا ساختاریافته با نهادهای ورزشی ایران ندارند و این امر منجر به هدر رفتن ظرفیت‌هایی می‌شود که می‌توانستند در مسیر توسعه پایدار ورزش کشور به‌کار گرفته شوند.

اگرچه مطالعات پیشین به‌خوبی نقش ورزش را در بازتولید هویت‌های دیاسپورایی و تقویت پیوندهای فراملی بررسی کرده‌اند اما بسیاری از این پژوهش‌ها دارای محدودیت‌های نظری و روش‌شناختی هستند. برای مثال، فلچر^۴ (۲۰۱۲) با تحلیل مقاومت هواداران آسیایی در بریتانیا، اگرچه به بازتعریف هویت‌های ملی از طریق ورزش پرداخته

1. Palumbo
2. Postlethwaite
3. Ely & Ronkainen
4. Fletcher

اما از بررسی تناقضات درونی این جوامع و تأثیر ساختارهای قدرت بر روایت‌های هویتی غفلت کرده است. به همین ترتیب، مطالعات کراساوسکی^۱ (۲۰۰۸) و فومانتی (۲۰۱۲) اگرچه بر نقش ورزش در شکل‌دهی به جوامع دیاسپورایی تأکید دارند اما بیش‌ازحد بر عاملیت فردی تمرکز کرده‌اند و نقش نهادهای سیاسی و اقتصادی در محدودسازی یا تسهیل این فرآیندها را نادیده گرفته‌اند. مطالعاتی مانند بوردسی^۲ (۲۰۰۶) و اسپایچ و بروئرز (۲۰۱۸) نیز با وجود ارائه بینش‌های ارزشمند درباره پیوندهای فراملی و تجربیات مهاجران ورزشکار، عمدتاً به جوامع دیاسپورایی خاص (مانند هندی‌ها یا سومالیایی‌ها) محدود شده‌اند و قابلیت تعمیم‌پذیری نظریه‌هایشان به سایر گروه‌های مهاجر را زیر سؤال می‌برند. همچنین، جوزف^۳ (۲۰۱۱، ۲۰۱۲) به درستی به بازتولید تبعیض‌های نژادی در فضای ورزش اشاره کرده اما تحلیل او از تعامل پیچیده بین نژاد، طبقه و جنسیت در شکل‌گیری هویت‌های دیاسپورایی ناکافی است.

تحقیقات جدیدتر، مانند مک‌سوینی^۴ (۲۰۲۴) و آبسالیموف و شوپرت^۵ (۲۰۲۵)، اگرچه گام‌هایی روبه‌جلو در بررسی ورزش به‌عنوان ابزار توانمندسازی و مقاومت برداشته‌اند اما هنوز به‌طور نظام‌مند به تأثیر متقابل سیاست‌های جهانی (مانند تحریم‌ها یا قوانین پناهندگی) و پویایی‌های محلی در جوامع دیاسپورایی نپرداخته‌اند. این شکاف‌ها نشان می‌دهد که چگونه مطالعات موجود، با وجود دستاوردهای مهم، از پرداختن به ابعاد ساختاری و بین‌المللی پدیده دیاسپورا در ورزش بازمانده‌اند. بنابراین، پژوهش حاضر با ترکیب چارچوب‌های نظری انتقادی و تحلیل چندسطحی، درصدد پرکردن این خلأهاست. در تبیین مسئله تحقیق باید بیان کرد که دیاسپورای ورزشی به‌عنوان یکی از پدیده‌های اجتماعی-فرهنگی قرن بیست‌ویکم، در بسیاری از کشورها به یک ظرفیت بالقوه برای توسعه ورزش ملی و ارتقای جایگاه بین‌المللی تبدیل شده است. ورزشکاران و متخصصان ایرانی مهاجر در سراسر جهان در حوزه‌های علمی، فنی، مدیریتی و قهرمانی توانمندی‌های ارزشمندی دارند. با این حال، در ایران رویکرد غالب نسبت به مهاجرت نخبگان ورزشی، بیشتر تهدیدمحور بوده و این پدیده عمدتاً به‌عنوان «فرار سرمایه انسانی»

1. Kraszewski
2. Burdsey
3. Joseph
4. McSweeney
5. Absalyamov & Schubert

تلقی شده است. در نتیجه، سیاست‌ها و برنامه‌های مشخصی برای مدیریت هدفمند ارتباط با دیاسپورای ورزشی وجود ندارد و ظرفیت‌های آن کمتر مورد استفاده قرار گرفته است. این وضعیت موجب شده است که فرصت‌های مهمی در زمینه انتقال دانش و فناوری، جذب سرمایه، تقویت شبکه‌های بین‌المللی، ارتقای برند ملی ورزش ایران و حتی توسعه زیرساخت‌های داخلی از دست برود. در ادبیات علمی نیز بیشتر مطالعات به بررسی پیامدهای منفی مهاجرت پرداخته‌اند و کمتر به نقش مثبت و ظرفیت‌ساز دیاسپورا در توسعه پایدار ورزش ایران توجه شده است. از این رو، خلأ پژوهشی آشکاری در این زمینه وجود دارد که ضرورت بررسی نظام‌مند آن را دوچندان می‌کند. مفهوم «توسعه پایدار» در ادبیات توسعه به معنای تأمین نیازهای نسل حاضر بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده در برآورده کردن نیازهای خود تعریف می‌شود (پاریس و کاتیس^۱، ۲۰۰۳). در حوزه ورزش، براساس نظر لیندزی و داربی^۲ (۲۰۱۹) توسعه پایدار ناظر بر رشد متوازن و پایدار فعالیت‌ها، زیرساخت‌ها و سیاست‌های ورزشی در چند بُعد اصلی است که عبارتند از: اقتصادی (تأمین منابع مالی پایدار، ایجاد فرصت‌های شغلی ورزشی، جذب سرمایه‌گذاری)، اجتماعی-فرهنگی (ارتقای عدالت ورزشی، افزایش مشارکت همگانی، تقویت انسجام و هویت ملی)، زیست‌محیطی (توجه به استانداردهای زیست‌محیطی در ساخت و بهره‌برداری از زیرساخت‌ها و مدیریت رویدادهای ورزشی) و نهادی-حکمرانی (شفافیت، کارآمدی مدیریتی و سیاست‌گذاری هوشمندانه). با این نگاه، دیاسپورای ورزشی ایران می‌تواند سازوکاری مؤثر برای تقویت توسعه پایدار ورزش کشور باشد. ورزشکاران و متخصصان ایرانی خارج از کشور، از طریق انتقال دانش و تجربه‌های بین‌المللی، انتقال منابع مالی و جذب سرمایه‌گذاری، ایجاد شبکه‌های ارتباطی جهانی و ایفای نقش در دیپلماسی ورزشی، قادرند به ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و نهادی توسعه پایدار ورزش کمک کنند. بنابراین، بررسی نقش دیاسپورای ورزشی نه تنها پاسخی به یک خلأ علمی است بلکه می‌تواند به طراحی راهبردهایی بیانجامد که ظرفیت‌های پراکنده مهاجران ورزشی را در خدمت توسعه پایدار ورزش ایران قرار دهد.

1. Parris & Kates
2. Lindsey & Darby

با این حال، باید توجه داشت که دیاسپورای ورزشی ایران یک گروه همگن و یکدست نیست بلکه از مجموعه‌ای متنوع از ورزشکاران، مربیان، داوران و مدیران تشکیل شده است که گرایش‌ها و انگیزه‌های متفاوتی دارند. بخشی از این افراد به دلیل تجربه‌های مثبت و تمایل به حفظ پیوندهای فرهنگی و حرفه‌ای، آمادگی بیشتری برای همکاری در جهت توسعه ورزش ایران دارند. در مقابل، گروهی دیگر به دلایل مختلف، از جمله چالش‌ها و محدودیت‌های سیاسی و اجتماعی، مواضع انتقادی یا حتی اپوزیسیونی نسبت به ساختارهای رسمی ورزش کشور اتخاذ کرده‌اند. بنابراین، هرگونه بحث درباره نقش دیاسپورا در توسعه ورزش باید با در نظر گرفتن این تنوع و پیچیدگی صورت گیرد. در این راستا، می‌توان از چارچوب «سرمایه اجتماعی» برای تمایزگذاری استفاده کرد: دیاسپورای ورزشی ایران احتمالاً بیش از آنکه واجد سرمایه اجتماعی عمودی (ارتباط مستقیم با نهادهای رسمی) باشد، در قالب سرمایه اجتماعی افقی (شبکه‌های غیررسمی، ارتباطات حرفه‌ای و پیوندهای بین‌فردی) ظرفیت‌سازی می‌کند. همین سرمایه اجتماعی افقی می‌تواند حتی در غیاب روابط نهادی رسمی، نقشی مهم در تقویت توسعه پایدار ورزش ایفا نماید.

اهمیت این پژوهش در چند سطح قابل تبیین است. نخست، از منظر علمی، این مطالعه می‌تواند با ارائه تحلیلی مبتنی بر داده‌های دست‌اول، بخشی از خلأ موجود در حوزه مطالعات دیاسپورای ورزشی ایران را پوشش دهد و چارچوبی نظری برای پژوهش‌های آینده فراهم آورد. دوم، از منظر سیاست‌گذاری، نتایج تحقیق می‌تواند به طراحی راهبردهایی کمک کند که به جای قطع ارتباط با ورزشکاران و متخصصان مهاجر، آن‌ها را به شریکان راهبردی در تحقق اهداف ملی و توسعه پایدار ورزش ایران تبدیل نماید. سوم، از منظر برند ملی، بهره‌گیری از موفقیت‌های بین‌المللی ورزشکاران ایرانی در خارج از کشور می‌تواند تصویر مثبتی از ایران در سطح جهانی ایجاد کند. درنهایت، از منظر توسعه پایدار، استفاده از منابع انسانی، مالی و فنی دیاسپورا می‌تواند به تقویت ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نهادی ورزش ایران منجر شود. بر این اساس، این پژوهش می‌کوشد با تمرکز بر ظرفیت‌های دیاسپورای ورزشی ایران، به این پرسش اصلی پاسخ دهد که دیاسپورای ورزشی ایران چه نقشی می‌تواند در توسعه پایدار ورزش کشور ایفا کند؟

پیشینه پژوهش

پیشینه نظری

مفهوم «دیاسپورا» در نخستین بحث‌های نظری، به‌طور بنیادین بر ایده «سرزمین مادری»^۱ استوار است (بروباکر^۲، ۲۰۰۵). در همین راستا، سافران^۳ (۱۹۹۱) «نمونه اولیه» از دیاسپورا ارائه کرد که عناصر متمایزکننده آن از جوامع مهاجر، عمدتاً بر پیوندهای مستقیم با وطن اصلی تأکید داشتند. با این حال، رویکردهای نوین با نقد این مرکزیت بخشی به وطن، به‌سوی تعاریف غیرذات‌گرایانه حرکت کرده‌اند. در این مسیر برا^۴ (۱۹۹۶) با تمایزگذاری میان «دیاسپورا به‌مثابه مفهوم» و «دیاسپورا به‌مثابه تجربه»، بر ضرورت تحلیل ویژگی‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خاصی تأکید می‌کند که اجزای گوناگون دیاسپورا را به هم پیوند می‌دهند. آنتیاس^۵ (۱۹۹۸) نیز بر فرآیندهای هویت‌سازی و ناهمگونی داخلی دیاسپورا تأکید کرده و آن را پدیده‌ای برآمده از تفاوت‌ها و شکاف‌های جنسیتی، طبقاتی، سیاسی و نسلی می‌داند. این دیدگاه‌ها با کنارزدن مرکزیت مطلق «سرزمین مادری»، دیاسپورا را در بستری از فضاها، جغرافیایی و شبکه‌های ارتباطی میان نقاط پراکندگی قرار می‌دهند (کلیفورد^۶، ۱۹۹۴). باید خاطرنشان کرد که تمایز میان «دیاسپورا» و «فراملی‌گرایی» اهمیت نظری قابل توجهی دارد. فراملی‌گرایی^۷ به فرآیندهایی اشاره می‌کند که طی آن مهاجران، میدان‌های اجتماعی میان کشور مبدأ و مقصد را ایجاد و حفظ می‌کنند؛ میدان‌هایی که روابط خانوادگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و نیز جریان افراد، سرمایه، کالا و اطلاعات را دربرمی‌گیرند (وترویچ^۸، ۲۰۰۱). در مقابل، دیاسپورا به شبکه‌ای پیچیده از مکان‌ها و فرآیندهای فضایی اطلاق می‌شود که پیامد اشکال گوناگون جابه‌جایی و فعالیت‌های فراملی است و بیش از هر چیز، به‌عنوان پدیده‌ای انسانی و زیسته معنا پیدا می‌کند (برا، ۱۹۹۶).

-
1. homeland
 2. Brubaker
 3. Safran
 4. Brah
 5. Anthias
 6. Clifford
 7. Transnationalism
 8. Vertovec

در دهه‌های اخیر، دامنه کاربرد واژه «دیاپورا» گسترش یافته و به گروه‌هایی با اشکال متنوع پیوند با وطن- از جمله آلبانیایی‌ها، ژاپنی‌ها، کردها و فلسطینی‌ها و غیره- اطلاق شده است (بروباکر، ۲۰۰۵)؛ حتی گروه‌هایی که فاقد پیوند آشکار با یک وطن مشخص بوده اما با یک «اجتماع خیالی»^۱ مرتبط هستند، نیز ذیل این مفهوم قرار گرفته‌اند (موریموتو و چین، ۲۰۱۷). این گسترش مفهومی، اگرچه از وطن‌محوری افراطی فاصله می‌گیرد اما خطر کاهش انسجام تحلیلی را نیز به همراه دارد. به‌طور کلی، دیاپورا به اجتماعات انسانی پراکنده جغرافیایی اشاره دارد که از طریق پیوندهای فرهنگی، تاریخی و عاطفی با سرزمین مبدأ و یکدیگر، نوعی «آگاهی جمعی»^۲ مشترک را حفظ یا بازآفرینی می‌کنند (بروباکر، ۲۰۰۵؛ آناتایاس، ۱۹۹۸؛ کلیفورد، ۱۹۹۴). ورزش، همانند موسیقی و ادبیات، یکی از مهم‌ترین عرصه‌های فرهنگی برای بازتولید دیاپورا محسوب می‌شود (جوزف، ۲۰۱۱). همان‌گونه که بوردسی^۴ (۲۰۰۶) بیان می‌کند، فضاهای ورزشی می‌توانند هم‌زمان به عنوان مکان‌هایی برای حفظ پیوند با «سرزمین مادری» و ایجاد «خانه دیاپورایی» عمل کنند. جوزف (۲۰۱۱) بر این باور است که منابع دیاپورایی شامل نمادها، اشیاء، رویدادها و ایده‌هایی هستند که ورزشکاران مهاجر را هم‌زمان به ملت مبدأ و به جامعه قومی/نژادی خود در داخل و خارج کشور میزبان پیوند می‌دهند.

پیشینه تجربی

مطالعات متعددی در حوزه ورزش، به کارگیری نظریه‌های دیاپورایی را در تحلیل ساخت هویت‌های هیبریدی و چندوجهی مهاجران حوزه ورزش برجسته کرده‌اند. برای نمونه، فلچر^۵ (۲۰۱۲) نشان می‌دهد که آسیایی‌های مقیم بریتانیا برخلاف انتظار، حمایت یکپارچه از تیم ملی کریکت بریتانیا را نپذیرفته و به جای آن تیم‌های ورزشی کشور مبدأ خود را حمایت می‌کنند. وی این رفتار را نوعی «مقاومت از طریق مناسک ملی» می‌داند که در آن تماشاگران ورزشگاه را از یک فضای صرفاً نهادی به محلی برای تمرین سیاست، هویت و وفاداری تبدیل می‌کنند. این یافته اهمیت نقش ورزش در بازتولید و بازتعریف هویت‌های

1. Imagined community
2. Morimoto & Chin
3. Joseph
4. Burdsey
5. Fletcher

دیاسپورایی را نمایان می‌سازد. مطالعات دیگری مانند تحقیقات کراساوسکی^۱ (۲۰۰۸) و فومانتی^۲ (۲۰۱۲) نیز در حوزه هواداری، نقش تماشاگران و وفاداری به تیم‌های مختلف - چه در سطح حرفه‌ای و چه ملی - را به‌عنوان فرصت‌هایی برای شکل‌گیری جوامع جمعی دیاسپورایی و تثبیت هویت‌های چندگانه مورد تأکید قرار داده‌اند. همچنین، بوردسی (۲۰۰۶) با بررسی ورزشکاران مهاجر هندی مقیم بریتانیا، نشان می‌دهد که فضای ورزشی به‌عنوان بستری پیونددهنده میان مهاجران عمل می‌کند. او استدلال می‌کند که این ورزشکاران دارای هویت‌هایی چندوجهی و تکه‌تکه هستند که به‌وسیله وابستگی‌های متنوع ورزشی جوانان آسیایی تبار، هم سنت‌های فرهنگی خود را حفظ می‌کنند و هم بر پایداری سکونت در بریتانیا تأکید دارند.

مطالعات جدیدتر همچون اسپایچ و بروئرز (۲۰۱۸) و مک‌مانوس^۳ (۲۰۱۵) بر ماهیت فراملی دیاسپورا تمرکز کرده‌اند و نشان داده‌اند که چگونه رویدادها و برنامه‌های ورزشی، شبکه‌های اجتماعی و تعاملات میان تازه‌واردان و ساکنان جامعه، مرزهای ملی را در هم می‌شکنند و پیوندهای فراملی میان اعضای دیاسپورا را تقویت می‌کنند و منجر به توسعه و پایداری بهتر جامعه می‌شود. مطالعه تورپ^۴ (۲۰۱۷) نیز دیاسپورا را به‌عنوان «احساس مشترک تعلق یا جامعه‌ای که لزوماً وابسته به مکان خاصی نیست» تعریف می‌کند و به توسعه نظریات دیاسپورایی در ورزش کمک می‌نماید. در این راستا، به‌طور خاص، اسپایچ و بروئرز (۲۰۱۸) تجربه‌های عینی و بدنی مهاجران سومالیایی در رویدادهای ورزشی محلی را تحلیل کرده‌اند و نشان داده‌اند که چگونه این گروه از طریق هنر و حس‌های بدنی، تخیلات دیاسپورایی را به شکل ملموس به نمایش می‌گذارند. مطالعات جوزف (۲۰۱۱)، (۲۰۱۲) نیز به بررسی هویت‌های دیاسپورایی آفرو-کارائیبی در کانادا پرداخته و نقش ورزش‌هایی مانند کریکت را در شکل‌دهی به این هویت‌ها و حفظ جامعه فراتر از مرزهای ملی برجسته کرده است. باین‌حال، جوزف (۲۰۱۲) همچنین تأکید می‌کند که ورزش می‌تواند ساختارهای تبعیض‌آمیز و تمایزهای نژادی، مانند کنار گذاشتن بازیکنان جنوب آسیایی را نیز بازتولید کند که ضرورت رویکردهای انتقادی در این حوزه را نشان می‌دهد.

1. Kraszewski
2. Fumanti
3. Mcmanus
4. Thorpe

در حوزه توسعه پایدار ورزش، کریشنا^۱ (۲۰۲۴) با بررسی تاریخچه باشگاه‌های ورزشی و دیاسپورای ورزشی در رشته هاکی به این نتیجه رسیده است که برای تحقق توسعه پایدار در ورزش، باید پیوندهای تاریخی رشته ورزشی و عملکرد باشگاه‌ها به صورت هم‌زمان مورد توجه قرار گیرد. از سوی دیگر، مک‌سوینی^۲ (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای درباره سازمانی در کامپالا (کشور اوگاندا) نشان داده است که ورزش می‌تواند ابزاری برای ایجاد حس تعلق فرهنگی و بهبود فرصت‌های شغلی برای پناهندگان باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد که پناهندگان از ورزش و مشاغل مرتبط با آن به عنوان راهی برای مقابله با تبعیض و نابرابری در جامعه استفاده می‌کنند و ورزش به حفظ هویت جمعی و ایجاد حس «خانه» و تعلق خاطر در شرایط غربت کمک می‌کند. این پژوهش بر اهمیت نظریه دیاسپورا برای فهم رابطه ورزش، پناهندگان، معیشت و تلاش برای یافتن «خانه‌ای جدید» تأکید دارد. در نهایت، آبسالیاموف و شوبرت^۳ (۲۰۲۵) نیز در تحقیق خود پیرامون تغییر ملیت ورزشی ورزشکاران روسی پس از جنگ اوکراین و تحریم‌های بین‌المللی، افزایش چشمگیر مهاجرت ورزشکاران در رشته‌های مختلف ورزشی را گزارش کرده‌اند. این پدیده نشان می‌دهد که ورزشکاران روسی کماکان علاقه خود به وطن را حفظ کرده و در رویدادهای مختلف ورزشی سعی می‌کنند مناسک و آیین‌های مختص کشورشان را به نمایش بگذارند. با وجود پیشرفت‌های قابل توجه در مطالعات دیاسپورا و ورزش که به‌ویژه بر ساخت هویت‌های هیبریدی، نقش ورزش در شکل‌دهی جوامع دیاسپورایی و اهمیت ورزش به عنوان ابزاری فراملی و چندوجهی تأکید کرده‌اند، یک شکاف پژوهشی مهم همچنان وجود دارد؛ این شکاف در مطالعات مرتبط با ورزش و دیاسپورای ایرانی کاملاً محسوس است. برخلاف بسیاری از جوامع مهاجر و دیاسپورایی که پژوهش‌های متعددی پیرامون نقش ورزش در حفظ هویت، ایجاد تعلق فرهنگی و حتی توسعه پایدار انجام شده است، در ایران تاکنون تحقیق منسجم و سیستماتیکی در این زمینه صورت نگرفته است. این خلأ پژوهشی، فهم ما را از چگونگی نقش مهاجران حوزه ورزش بر توسعه پایدار ورزش در ایران محدود کرده است. بنابراین، می‌بایست با تکیه بر نظریه‌های دیاسپورا، به بررسی نقش

1. Krishna
2. McSweeney
3. Absalyamov & Schubert

ورزش در تقویت هویت، انسجام اجتماعی و توسعه پایدار ورزش در بستر مهاجرت ایرانیان پرداخت تا خلأ موجود در این حوزه به‌طور علمی و کاربردی مرتفع شود.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش با هدف بررسی دیاسپورای ورزشی ایران به‌عنوان سرمایه‌ای پنهان برای توسعه پایدار ورزش انجام شده و از طرح کیفی و راهبرد تحلیل مضمونی^۱ بهره گرفته است. ماهیت تحقیق اکتشافی است و تلاش می‌شود تا ظرفیت‌های مهاجران ورزشی در توسعه پایدار ورزش ایران به‌طور عمیق مورد بررسی قرار گیرد. برای جمع‌آوری داده‌ها، از منابع داده‌ای متعددی استفاده شد اما ابزار اصلی مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته بود که به پژوهشگر این امکان را می‌داد تا علاوه بر طرح سؤالات اصلی، انعطاف لازم را برای پیگیری موضوعات جدیدی که در جریان مصاحبه‌ها مطرح می‌شود، داشته باشد. در کنار مصاحبه‌ها، برای افزایش غنای داده‌ها و فراهم آوردن دیدگاه‌های چندجانبه، از اسناد رسمی، گزارش‌های تصویری، آرشیو مصاحبه‌های رسانه‌ای و سایر منابع مرتبط به‌عنوان داده‌های مکمل استفاده شد. این منابع به تحلیل دقیق‌تر و جامع‌تر پدیده دیاسپورای ورزشی ایران کمک کردند و امکان بررسی ابعاد مختلف موضوع را تسهیل نمودند. در این مطالعه، مجموعاً ۱۷ نفر به‌عنوان مشارکت‌کننده انتخاب شدند. انتخاب افراد براساس نمونه‌گیری هدفمند و با تکنیک گلوله‌برفی انجام شد تا بتوان از تجارب و دیدگاه‌های مختلف بهره‌مند شد. دلیل استفاده از این تکنیک، حساسیت موضوع مورد مطالعه و دسترسی سخت به مهاجران حوزه ورزش بود که مایل به همکاری در تحقیق بودند. لازم به ذکر است که با توجه به ماهیت کیفی و تفسیری پژوهش، هدف اصلی نه صرفاً توصیف وضعیت مهاجران ورزشی بلکه واکاوی نقش آن‌ها در توسعه پایدار ورزش ایران بوده است. از این‌رو، در انتخاب مشارکت‌کنندگان از رویکرد نمونه‌گیری هدفمند با حداکثر تنوع استفاده شده است تا بتوان مجموعه‌ای متنوع از تجارب، دیدگاه‌ها و موقعیت‌های مهاجرتی را گردآوری کرد.

برای دسترسی به مهاجران حوزه ورزش، از طریق شبکه‌های ارتباطی شخصی، معرفی سایر مشارکت‌کنندگان (تکنیک گلوله‌برفی) و ارتباطات در فضای مجازی (ازجمله اینستاگرام، توئیتر و لینکدین) اقدام شد. تعدادی از این مهاجران حوزه ورزش در خارج از

کشور زندگی می کردند و مصاحبه ها با آنان به صورت آنلاین انجام شد. همچنین برای تقویت داده ها و درک کامل تر از روندها و زمینه های مهاجران حوزه ورزش، مصاحبه با مربیان، داوران، کارشناسان و مدیران ورزشی مطلع نیز انجام گرفت.

جدول ۱. ویژگی های جمعیت شناختی شرکت کنندگان در پژوهش

شماره	سن (سال)	نوع فعالیت	سابقه فعالیت ورزشی (سال)	جنسیت	محل زندگی	سطح فعالیت
۱	۲۸	ورزشکار (دوومیدانی)	۱۶	مرد	آمریکای شمالی	تیم ملی
۲	۳۵	مربی (فوتبال پایه)	۱۵	مرد	اروپا	سابقه قهرمانی داخلی
۳	۴۰	داور (والیبال)	۲۱	زن	جنوب شرقی آسیا	داور بین المللی
۴	۵۱	مدیر باشگاه ورزشی	۲۷	مرد	آمریکای شمالی	مدیر باشگاه
۵	۳۲	تحلیل گر حوزه ورزش	۱۴	مرد	اروپا	آنالیزور حرفه ای
۶	۲۸	ورزشکار (کشتی)	۱۳	مرد	اروپا	تیم ملی
۷	۴۵	مربی (بدن ساز ورزشکاران ملی)	۲۱	زن	اقیانوسیه و استرالیا	مربی تیم ملی
۸	۳۷	ورزشکار (بسکتبال)	۱۷	مرد	اروپا	قهرمانی باشگاهی
۹	۵۶	مدیر و کارآفرین ورزشی	۷	زن	آمریکای شمالی	استعدادیاب ملی
۱۰	۴۱	تحلیل گر ورزشی	۲۲	مرد	اروپا	آنالیزور ملی
۱۱	۲۹	ورزشکار (شطرنج)	۱۴	زن	اروپا	تیم ملی
۱۲	۳۱	ورزشکار (تکواندو)	۲۱	مرد	آمریکای شمالی	قهرمانی ملی
۱۳	۴۴	مربی (جودو)	۲۵	مرد	آمریکای شمالی	کمک مربی تیم ملی
۱۴	۲۹	ورزشکار (شنا)	۱۸	زن	اروپا	تیم ملی
۱۵	۳۳	ورزشکار (دوچرخه سواری)	۱۶	مرد	اروپا	قهرمانی باشگاهی
۱۶	۳۹	ورزشکار (فوتسال)	۲۰	مرد	آمریکای شمالی	تیم ملی
۱۷	۳۲	ورزشکار (ژیمناستیک)	۲۲	زن	اقیانوسیه و استرالیا	تیم ملی

مأخذ: یافته های پژوهش

بنابراین استفاده از افراد مطلع به عنوان مکملی برای مصاحبه‌های اصلی با مهاجران حوزه ورزش بود. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها به صورت مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته بود. لازم به ذکر است که مصاحبه‌ها به دو صورت حضوری (۲ مورد) و آنلاین (۱۵ مورد) انجام شد تا دسترسی به طیف گسترده‌تری از مشارکت‌کنندگان میسر گردد. در این مطالعه، مجموعاً ۱۷ نفر به عنوان مشارکت‌کننده انتخاب شدند. در انتخاب افراد، تنوع جنسیتی و نقش ورزشی مدنظر قرار گرفت. ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان تحقیق در جدول ۱ ارائه شده است.

برای اجرای مصاحبه‌ها ابتدا هماهنگی‌های لازم با مشارکت‌کنندگان انجام می‌شد. سپس از طریق ایمیل راهنمای مصاحبه برای آن‌ها ارسال می‌شد. پس از تعیین زمان مناسب برای مصاحبه‌ها، مصاحبه‌ها به صورت رسمی و با اجازه از مشارکت‌کنندگان ثبت و ضبط می‌شد. در برخی موارد که اجازه ضبط مصاحبه‌ها داده نمی‌شد، محقق در حین مصاحبه‌ها یادداشت‌برداری را انجام می‌داد. همان‌گونه که پیش‌تر مطرح شد، برای جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه‌های نیمه ساخت یافته استفاده شد. راهنمای مصاحبه شامل مجموعه‌ای از سؤالات باز بود که به پژوهشگر اجازه می‌داد تا براساس پاسخ‌های مشارکت‌کننده، مسیر گفتگو را هدایت کند. سؤالات اولیه با هدف درک نقش دیاسپورای ورزشی ایران در توسعه پایدار شدند. نمونه‌ای از سؤالات مطرح شده در مصاحبه‌ها عبارت بودند از:

- چگونه تجربه‌ها و دانش فنی خود را به ورزش ایران منتقل کرده‌اید؟ چه تأثیراتی در این زمینه مشاهده شده است؟
- به نظر شما مهاجران حوزه ورزش چگونه می‌تواند به توسعه ورزش و ایجاد عدالت ورزشی، به‌ویژه در مناطق محروم و بین گروه‌های کمتر بهره‌مند، کمک کنند؟
- چه موانع و چالش‌های ساختاری‌ای، در مسیر استفاده از ظرفیت مهاجران حوزه ورزش وجود دارد؟ چگونه می‌توان این موانع را رفع کرد؟
- آیا نمونه‌هایی از موفقیت‌های تعامل مهاجران حوزه ورزش با مدیریت ورزش ایران می‌شناسید؟ چه ویژگی‌هایی باعث موفقیت این تعاملات شده‌اند؟
- نقش فناوری‌ها و شبکه‌های ارتباطی در تسهیل همکاری و انتقال دانش میان مهاجران حوزه ورزش و مدیریت ورزش ایران چگونه است؟

– مهاجران حوزه ورزش چگونه می‌توانند در کاهش نابرابری‌های جنسیتی و قومی در ورزش ایران نقش ایفا کنند؟

– چگونه همکاری با سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌ها و نهادهای ورزشی بین‌المللی می‌تواند به پایداری و اثربخشی ورزش کمک کند؟

در صورت نیاز، سؤالات براساس پیش‌زمینه ورزشی، رشته، سطح حرفه‌ای و وضعیت فعلی مشارکت‌کننده نیز تعدیل می‌شدند. این انعطاف در مصاحبه کمک کرد تا ابعاد مختلف تجربه مهاجران حوزه ورزش با دقت بیشتری بررسی شود. زمان مصاحبه‌ها بین ۴۵ تا ۹۵ دقیقه بود. پس از اجرای مصاحبه‌ها، بلافاصله محتوای مصاحبه‌ها مکتوب و روند تحلیل و کدگذاری داده‌ها انجام می‌شدند. داده‌های به‌دست آمده از مصاحبه‌ها با استفاده از تکنیک تحلیل مضمونی^۱ براون و کلارک (۲۰۰۶) تحلیل شدند. این تکنیک شامل شش مرحله است که عبارت‌اند از: ۱) آشنایی با داده‌ها، ۲) تولید کدهای اولیه، ۳) جست‌وجوی مضامین، ۴) بازبینی مضامین، ۵) تعریف و نام‌گذاری مضامین و ۶) تهیه گزارش نهایی. این روند به پژوهشگر کمک کرد تا الگوهای معنادار در داده‌ها شناسایی و تحلیل شوند.

به‌منظور بررسی اعتبار و قابلیت اعتماد داده‌ها، از معیارهای لینکن و گوبا (۱۹۸۵) استفاده شد. براساس این معیارها، برای افزایش باورپذیری^۲ یافته‌ها، فرآیند بررسی توسط هم‌تایان و همچنین مشارکت‌کنندگان در تحقیق صورت گرفت و یافته‌های اولیه به مشارکت‌کنندگان بازگردانده شد تا نظرات و بازخوردهای آنان دریافت و در تحلیل نهایی اعمال شود. در این تحقیق سعی شد که تنوع حوزه‌های ورزش نیز لحاظ شود تا از این طریق از منابع داده‌های مختلف با دیدگاه‌های متنوع استفاده شود. در کنار این امور، سعی شد که بحث و بررسی یافته‌ها با همکاران یا متخصصان مستقل برای شناسایی سوگیری‌های احتمالی نیز انجام شود. این امور باعث افزایش باورپذیری یافته‌های تحقیق شدند. به‌منظور تحقق انتقال‌پذیری^۳ یافته‌های تحقیق، سعی شد که توضیحات دقیق و جامع از زمینه تحقیق، فرآیند جمع‌آوری داده‌ها، ویژگی‌های شرکت‌کنندگان و محیط تحقیق ارائه شود. برای تحقق اتکاپذیری^۴ تحقیق نیز از یک پژوهشگر مستقل و آگاه برای بررسی فرآیند تحقیق و

1. Thematic analysis
2. Credibility
3. Transferability
4. Dependability

تأیید رویه‌ها و نتایج استفاده شود. این بازخوردها به مفهوم‌پردازی و دسته‌بندی بهتر مضامین کمک فراوانی کرد. علاوه بر این، تمام مراحل تحقیق شامل طراحی مطالعه، فرآیند کدگذاری، تحلیل داده‌ها و تصمیم‌گیری‌ها ثبت و ضبط شد تا روند حصول یافته‌های مختلف مشخص باشد. در نهایت، به منظور تأییدپذیری^۱، کلیه مراحل تحلیل تأملات، تصمیمات و سوگیری‌های احتمالی پژوهشگر در طول فرآیند تحقیق به صورت دقیق مستندسازی شد تا سایر پژوهشگران نیز بتوانند روند تحقیق را دنبال کنند و نحوه اجرای تحقیق از ابتدا تا انتها را ملاحظه کنند. این اقدامات به ارتقای کیفیت علمی پژوهش و اعتبار نتایج حاصل از آن کمک شایانی کرده است. شایان ذکر است که در کنار داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، از اسناد و گزارش‌های رسمی منتشرشده در مورد مهاجران حوزه ورزش نیز به عنوان داده‌های مکمل بهره گرفته شد. این اسناد شامل گزارش‌های رسانه‌ای، تحلیل‌های رسمی نهادهای ورزشی، مصاحبه‌های پیشین منتشرشده از ورزشکاران، مربیان، داوران و همچنین اخبار مرتبط با مهاجرت ورزشکاران ایرانی بوده‌اند که به شناسایی و تبیین دقیق‌تر مضامین پژوهش کمک کرده‌اند. ترکیب این منابع با داده‌های مصاحبه‌ها، امکان دستیابی به فهم عمیق‌تر موضوع تحقیق را فراهم ساخت. همچنین برای تقویت شفافیت فرآیند تحلیل، از جدول استخراج نقل قول‌ها نیز استفاده شد تا مشخص گردد که هر مضمون و کد دقیقاً از کدام مشارکت‌کننده یا سند به دست آمده است. این اقدام در راستای پاسخ به معیارهای اعتبار و ردیابی‌پذیری داده‌ها صورت گرفت.

یافته‌های پژوهش

در فرآیند تحلیل مضمونی این پژوهش، ابتدا داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته به دقت مطالعه و کدگذاری شدند. برای نمونه، در بررسی نقش دیاسپورای ورزشی در نوآوری، شرکت‌کننده‌ای بیان کرد: «ورزشکارانی که سال‌ها در خارج از کشور تمرین کرده‌اند، فناوری‌های جدیدی را با خود به ایران می‌آورند و این به توسعه روش‌های تمرینی ما کمک زیادی کرده است». این جمله به عنوان یک کد اولیه با عنوان «انتقال فناوری‌های نوین ورزشی» علامت‌گذاری شد. کدهای مشابه دیگری نیز مانند «به کارگیری تجارب بین‌المللی مربیان»، «تسهیل نوآوری در آموزش ورزشکاران» و «استفاده از فناوری‌های دیجیتال برای ارتباط با مهاجران حوزه ورزش» استخراج شدند. این

کدها در مرحله بعدی، در قالب مضامین فرعی طبقه‌بندی شدند. به‌طور مثال، کدهای «انتقال فناوری‌های نوین ورزشی» و «به‌کارگیری تجارب بین‌المللی» زیرمضمون فرعی «انتقال فناوری‌ها و علم تمرین» قرار گرفتند. سایر کدها نیز به مضامین فرعی جداگانه مرتبط اما هم‌راستا اختصاص یافتند. درنهایت، تمامی مضامین فرعی مرتبط با موضوع انتقال دانش، تخصص و نوآوری در قالب مضمون اصلی «نوآوری ورزشی از طریق انتقال دانش و تخصص دیاسپورای ورزشی» تجمیع شدند. این تجمیع به پژوهشگر امکان داد تا ابعاد کلان و ساختاری نقش دیاسپورا در نوآوری ورزشی ایران را تحلیل و تبیین نماید. به دلیل محدودیت فضای مقاله و همچنین برای سازمان‌دهی بهتر و فهم عمیق‌تر یافته‌ها، مضامین اصلی و فرعی استخراج شده و در قالب یک جدول طبقه‌بندی شده‌اند. هر مضمون اصلی به یک جنبه کلیدی از موضوع تحقیق اشاره دارد و مضامین فرعی به جزئیات و ابعاد مختلف آن می‌پردازند. این ساختار مفهومی امکان تحلیل جامع‌تر و تبیین دقیق‌تر نقش دیاسپورا را در پویایی، عدالت، چالش‌ها و الگوهای موفق توسعه ورزش ایران فراهم می‌سازد. ارائه این طبقه‌بندی مضمونی، زمینه را برای تحلیل عمیق‌تر و استنتاج‌های علمی قابل استناد در پژوهش فراهم می‌کند و به خواننده کمک می‌کند تا درک منسجم‌تری از داده‌ها و پیامدهای آن‌ها در حوزه ورزش و توسعه پایدار داشته باشد. مضامین اصلی و فرعی به شرح جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. مضامین فرعی و اصلی شناسایی‌شده

مضامین فرعی	مضمون اصلی
انتقال فناوری‌های نوین ورزشی و علم تمرین / به‌کارگیری تجارب بین‌المللی در برنامه‌ریزی و مدیریت ورزش / تسهیل نوآوری در آموزش و توسعه مهارت‌های ورزشی / نقش دیاسپورا در ایجاد شبکه‌های همکاری علمی - ورزشی / تأثیر بازگشت ورزشکاران و مربیان مهاجر بر نوآوری / استفاده از فناوری‌های دیجیتال برای ارتباط و انتقال دانش ورزشی	نوآوری ورزشی از طریق انتقال دانش و تخصص دیاسپورای ورزشی
ارتقای دسترسی گروه‌های کمتر بهره‌مند به امکانات ورزشی / ترویج ورزش همگانی و ارتقای سلامت جامعه / ایجاد فرصت‌های برابر برای ورزشکاران مناطق محروم / کاهش نابرابری‌های جنسیتی و قومی در ورزش / نقش مهاجران حوزه ورزش در ترویج فرهنگ ورزش در خانواده‌ها و جوامع ایرانی	دیاسپورا و عدالت ورزشی برای توسعه پایدار

مضمون اصلی	مضامین فرعی
موانع ساختاری در بهره‌برداری از دیاسپورا	موانع سیاسی و اختلافات میان کشور مبدأ و میزبان/ محدودیت‌های قانونی و اداری در استفاده از ظرفیت مهاجران حوزه ورزش/ مسائل فرهنگی و نگرش‌های منفی نسبت به بازگشت و مشارکت مهاجران حوزه ورزش/ ضعف زیرساخت‌های ارتباطی و اطلاع‌رسانی/ نبود سازوکارهای حمایتی و انگیزشی در داخل کشور/ مشکلات هماهنگی بین نهادهای ورزشی و مهاجران حوزه ورزش
الگوسازی موفق تعامل دیاسپورا با ورزش ایران	بررسی نمونه‌های موفق ورزشکاران و مربیان مهاجر ایرانی/ الگوهای ارتباط و تعامل مهاجران حوزه ورزش با نهادهای ورزشی داخلی/ مدل‌های مشارکت اقتصادی و اجتماعی مهاجران حوزه ورزش در توسعه ورزش/ درس‌آموخته‌های کشورهای مهاجرپذیر در به‌کارگیری مهاجران حوزه ورزش/ استراتژی‌های موفق برای پایداری تعاملات مهاجران حوزه ورزش

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تفسیر و تشریح مضامین اصلی

۱. نوآوری ورزشی از طریق انتقال دانش و تخصص دیاسپورای ورزشی

نقش دیاسپورای ورزشی ایران در ایجاد پویایی و نوآوری در ورزش کشور، از طریق انتقال دانش، فناوری و تجارب بین‌المللی، اهمیت قابل توجهی دارد. دیاسپورا، به‌عنوان پلی میان فضای ورزشی داخلی و جهانی، قابلیت انتقال فناوری‌های نوین ورزشی، دانش تخصصی و روش‌های مدیریتی را فراهم می‌کند که این امر می‌تواند به شکل‌گیری فرآیندهای نوآورانه در آموزش، تمرین و مدیریت ورزش منجر شود. از منظر نظری، نظریه سرمایه انسانی بکر (۱۹۶۴) نیز تأکید می‌کند که سرمایه انسانی با دانش و مهارت‌های تخصصی می‌تواند به‌عنوان محرکی برای رشد و نوآوری عمل کند. در مصاحبه‌ها، مشارکت‌کنندگان (P1, P8) نیز تأکید داشتند که «ورزشکارانی که از خارج می‌آیند، روش‌های جدید تمرین و تغذیه را با خود می‌آورند که تأثیر بسزایی در ارتقای کیفیت تمرینات تیم‌های داخلی داشته است.» همچنین یکی از مربیان (P12) اظهار داشت: «ارتباطات مداوم با مربیان ایرانی در خارج کشور باعث شده است تا فناوری‌های نوین آموزش مجازی و تحلیل عملکرد به داخل کشور منتقل شود.» شرکت‌کننده دیگری (P2) به نقش بازگشت مربیان با تجربه اشاره کرد و گفت: «بازگشت مربیان با تجربه از کشورهای

دیگر، تیم‌های جوان‌تر را با تکنیک‌ها و متدهای به‌روز آشنا کرد و انگیزه نوآوری در آموزش را افزایش داد.» این یافته‌ها نشان می‌دهد که دیاسپورا نه تنها حامل مهارت‌های تخصصی است بلکه نقش تسهیل‌کننده نوآوری را نیز در ورزش ایران ایفا می‌کند. به‌کارگیری فناوری‌های دیجیتال و استفاده از شبکه‌های علمی- ورزشی، زمینه‌ساز توسعه پایدار ورزش ایران شده و موجب به‌روزرسانی مداوم دانش و مهارت‌های ورزشی در کشور می‌شود. در نتیجه، این روند می‌تواند به ارتقای سطح رقابت‌پذیری ورزش ایران در سطح منطقه‌ای و جهانی کمک شایانی نماید.

۲. دیاسپورا و عدالت ورزشی برای توسعه پایدار

دیاسپورای ورزشی ایران در ترویج توسعه پایدار ورزش، با تمرکز ویژه بر عدالت اجتماعی و فراگیری، نقش کلیدی ایفا می‌کند. توسعه پایدار ورزش تنها به جنبه‌های اقتصادی و زیرساختی محدود نمی‌شود بلکه به ایجاد شرایطی می‌پردازد که همه اقشار جامعه بتوانند به فرصت‌های ورزشی دسترسی داشته باشند و از مزایای آن بهره‌مند شوند. براساس تعاریف توسعه پایدار و نظریه‌های عدالت اجتماعی در ورزش، دستیابی به عدالت در ورزش مستلزم فراهم کردن فرصت‌های برابر برای همه، به‌ویژه گروه‌های محروم و کمتر برخوردار است. دیاسپورای ورزشی ایران، با توجه به ارتباطات گسترده و دانش فرهنگی خود، می‌تواند نقش محرکی در کاهش نابرابری‌های ورزشی ایفا کند. در این راستا، یکی از شرکت‌کنندگان (P9) بیان کرد: «مهاجران حوزه ورزش توانسته‌اند از طریق انتقال سرمایه‌های مالی و تخصصی به مناطق کمترتوسعه‌یافته، دسترسی به امکانات ورزشی را ارتقا دهد و به این ترتیب نقش مهمی در توسعه ورزش در مناطق محروم ایفا کند.» شرکت‌کننده دیگری (P5) اشاره کرد: «ترویج ورزش و فرهنگ‌سازی در خانواده‌های ایرانی خارج از کشور به‌طور غیرمستقیم باعث تقویت فرهنگ ورزش در داخل کشور شده است.» همچنین یکی دیگر از شرکت‌کنندگان (P16) گفت: «فعالیت‌های ما موجب شده است که دختران و زنان در مناطق مختلف کشور با فرصت‌های بیشتری برای ورزش آشنا شوند و نابرابری‌های جنسیتی کاهش یابد.» این شواهد نشان می‌دهد که دیاسپورای ورزشی فراتر از انتقال دانش تخصصی، می‌تواند عامل تسهیل‌کننده عدالت اجتماعی و فراگیری در ورزش ایران باشد. این نقش اجتماعی دیاسپورای ورزشی، ابعاد جدیدی از توسعه پایدار

ورزش را نمایان می‌کند که علاوه بر ارتقای عملکرد ورزشی، به بهبود سلامت عمومی و افزایش انسجام اجتماعی نیز می‌انجامد.

۳. موانع ساختاری در بهره‌برداری از دیاسپورای ورزشی

با وجود ظرفیت‌های فراوان دیاسپورای ورزشی ایران، چالش‌ها و موانع ساختاری متعددی در مسیر بهره‌گیری کامل از این ظرفیت‌ها وجود دارد که توسعه پایدار ورزش را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این موانع شامل محدودیت‌های سیاسی، قانونی، فرهنگی و سازمانی است که تعامل و همکاری مؤثر میان دیاسپورا و نهادهای ورزشی داخلی را با دشواری مواجه می‌سازد. براساس گفته‌های برخی مشارکت‌کنندگان (P1, P10, P11)، «اختلافات سیاسی میان کشور مبدأ و میزبان گاهی مانع از برقراری ارتباط مؤثر با فدراسیون‌ها و نهادهای ورزشی می‌شود.» یکی از شرکت‌کنندگان (P15) به مشکلات اداری اشاره کرد و افزود: «مقررات بازگشت مربیان و ورزشکاران بسیار پیچیده و دست‌وپاگیر است و این موضوع انگیزه بسیاری از افراد را کاهش داده است.» همچنین شرکت‌کننده دیگری (P12) بیان داشت: «زیرساخت‌های ارتباطی در داخل کشور برای ایجاد پل‌های ارتباطی پایدار با مهاجران حوزه ورزش کافی نیست و نبود سازوکارهای حمایتی باعث شده است که بسیاری از ظرفیت‌ها نادیده گرفته شوند.» این یافته‌ها بیانگر آن است که بدون اصلاحات خاص در حوزه‌های سیاسی، قانونی و ساختاری، ظرفیت بالقوه دیاسپورای ورزشی در توسعه پایدار ورزش ایران به نحو مطلوب به کار گرفته نخواهد شد. رفع موانع و بهبود فرآیندهای اداری، ارتقای زیرساخت‌های ارتباطی و ایجاد سازوکارهای تشویقی از ضروریات تحقق این هدف است.

۴. الگوسازی موفق تعامل دیاسپورا با ورزش ایران

بررسی الگوهای موفق تعامل دیاسپورای ورزشی ایران با نهادهای داخلی نشان می‌دهد که الگوها و مدل‌های مشارکت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌توانند به‌عنوان چارچوب‌هایی پایدار و اثربخش در بهره‌برداری از ظرفیت‌های دیاسپورا عمل کنند. از منظر نظری، می‌توان بر اهمیت مدل‌سازی و الگوسازی فرآیندهای موفق تأکید کرد که به تکرار و تعمیم موفقیت‌ها کمک می‌کند. مطالعات نشان داده‌اند که در حوزه مدیریت ورزشی، مدل‌های مشارکت شبکه‌ای و چندجانبه موجب پایداری و اثربخشی برنامه‌ها می‌شوند. یکی از شرکت‌کنندگان پژوهش (P17) خاطرنشان کرد: «از تجربیات موفق

مربیان ایرانی در اروپا الگوبرداری کردیم و برنامه‌های آموزشی مستمر و پایدار را در داخل کشور اجرا نمودیم.» همچنین یکی دیگر از شرکت‌کنندگان (P7) افزود: «انجمن‌های ایرانی خارج از کشور نقشی کلیدی در تأمین منابع مالی و حمایت معنوی ورزشکاران ایفا کرده‌اند.» شرکت‌کننده دیگر (P6) اظهار داشت: «مطالعه و یادگیری از کشورهای مهاجرپذیر مانند کانادا و آلمان، به ما کمک کرد تا روش‌های موثرتری برای حفظ و گسترش ارتباطات با مهاجران حوزه ورزش طراحی کنیم». این موارد نشان می‌دهد که الگوسازی موفق می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در بهبود بهره‌برداری از دیاسپورای ورزشی و پیشبرد توسعه پایدار ورزش داشته باشد. تدوین استراتژی‌های مشخص، شناسایی مدل‌های تعاملی و به‌کارگیری تجربه‌های بین‌المللی، زمینه‌ساز ارتقای همکاری‌های پایدار و مؤثر میان دیاسپورا و نهادهای ورزشی داخلی خواهد بود.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که دیاسپورای ورزشی ایران، سرمایه‌ای انسانی و اجتماعی ارزشمند است که می‌تواند در مسیر دستیابی به توسعه پایدار ورزش کشور نقش ایفا کند؛ البته این نقش منوط به وجود انگیزه و فرصت برای مشارکت و غلبه بر محدودیت‌های سیاسی، قانونی و فرهنگی است. از منظر سرمایه اجتماعی، دیاسپورای ورزشی ایران بیشتر با سرمایه اجتماعی افقی (شبکه‌های بین‌فردی و ارتباطات غیررسمی) سازگار است و ظرفیت ایجاد تعامل و همکاری را دارد درحالی‌که سرمایه اجتماعی عمودی (رابطه با نهادهای رسمی و حکمرانی) محدودیت‌ها و چالش‌های بیشتری دارد.

چهار مضمون اصلی- نوآوری ورزشی، عدالت ورزشی، موانع ساختاری و نمونه‌های موفق تعامل- به‌صورت هماهنگ تصویر روشنی از ظرفیت‌ها و چالش‌های دیاسپورای ورزشی در توسعه پایدار ورزش ایران فراهم کرده‌اند. یافته‌های تحقیق به‌روشنی نشان داد که اعضای دیاسپورای ورزشی ایران نقشی فعال و کلیدی در انتقال فناوری‌های نوین، روش‌های علمی تمرین و شیوه‌های پیشرفته مدیریت ورزشی ایفا می‌کنند. این توانمندی‌ها عمده‌تاً نتیجه حضور و فعالیت طولانی‌مدت آنان در محیط‌های ورزشی بین‌المللی، تعامل مستقیم با مربیان، ورزشکاران و مدیران حرفه‌ای و تجربه زیست در نظام‌های ورزشی کارآمد است. چنین تجاربی باعث شده است که این گروه بتواند نه تنها مهارت‌های فنی و مدیریتی روزآمد را به کشور مبدأ منتقل کنند بلکه فرهنگ سازمانی و رویکردهای

نوآورانه رایج در کشورهای پیشرو را نیز به همراه آورند. این امر در پژوهش مگ گواپر و استید^۱ (۱۹۹۸) مطرح شده است. آن‌ها نشان داده‌اند مهاجران ورزشی با تکیه بر شبکه‌های شخصی و حرفه‌ای خود، بسترهایی را برای گردش ایده‌ها، روش‌ها و فناوری‌ها به سوی کشور مبدأ فراهم می‌کنند. همچنین، جیولیونوتی و رابترسون^۲ (۲۰۰۷) و کارتر (۲۰۱۳) نیز بر این نکته تأکید کرده‌اند که ورزشکاران و فعالان دیاسپورای ورزشی، به عنوان «واسطه‌های فراملی»^۳ نقشی دوگانه ایفا می‌کنند: از یک سو به جریان رو به بیرون استعداد و سرمایه انسانی سرعت می‌بخشند و از سوی دیگر، در مواقع مناسب، این سرمایه را از طریق شبکه‌های همکاری، پروژه‌های مشترک و بازگشت‌های کوتاه‌مدت یا بلندمدت، مجدداً به کشور مبدأ تزریق می‌کنند. از منظر نظری، بهره‌گیری از چارچوب «سرمایه اجتماعی فراملی»^۴ که نومراتو و باگلیونی^۵ (۲۰۱۲) و جولیونوتی (۲۰۱۱) نیز بر آن تأکید دارند، نشان می‌دهد که اثربخشی این همکاری‌ها وابسته به وجود نهادهای واسطه، سیاست‌های شفاف و سازوکارهای اعتمادساز میان دیاسپورای ورزش و نهادهای داخلی است. از منظر سرمایه اجتماعی، دیاسپورای ورزشی ایران بیشتر با سرمایه اجتماعی افقی (شبکه‌های بین فردی و ارتباطات غیررسمی) سازگار است و ظرفیت ایجاد تعامل و همکاری را دارد. در مقابل، سرمایه اجتماعی عمودی (رابطه با نهادهای رسمی و حکمرانی) محدودیت‌ها و چالش‌های بیشتری دارد. این تفاوت نشان می‌دهد که اثربخشی همکاری دیاسپورا با کشور مبدأ تا حد زیادی به توانایی بهره‌گیری از شبکه‌های غیررسمی و ایجاد اعتماد متقابل وابسته است. در فقدان این سازوکارها- آن گونه که در بستر ایران مشاهده می‌شود- همکاری‌ها عمدتاً به روابط فردی و ابتکارهای شخصی محدود می‌گردد و از شکل‌گیری یک نظام منسجم و پایدار بازمی‌ماند. به بیان دیگر، درحالی که سرمایه انسانی و دانشی دیاسپورای ورزشی بسیار غنی است، فقدان زیرساخت نهادی باعث می‌شود این سرمایه به‌طور نظام‌مند در خدمت توسعه پایدار ورزش کشور قرار نگیرد.

یکی دیگر از یافته‌های محوری این پژوهش، نقش بالقوه جامعه دیاسپورای ورزشی در پیشبرد عدالت اجتماعی از طریق ورزش است. یافته‌ها نشان داد که گروه‌های مهاجران

1. Maguire & Stead

2. Giulianotti & Robertson

3. Transnational intermediaries

4. Transnational social capital

5. Numerato & Baglioni

حوزه ورزش با طراحی و اجرای پروژه‌های ورزشی هدفمند، به‌ویژه در مناطق محروم، می‌تواند به کاهش نابرابری‌های اجتماعی کمک کند. از جمله این اقدامات می‌توان به برگزاری کارگاه‌های آموزشی ورزشی برای کودکان و نوجوانان کم‌بضاعت، سازمان‌دهی اردوهای رایگان ورزشی با هدف کشف استعدادها و محلی و همچنین اجرای برنامه‌های توانمندسازی زنان و دختران از طریق ورزش اشاره کرد. این برنامه‌ها نه تنها دسترسی به فرصت‌های ورزشی را عادلانه‌تر کرده بلکه به تقویت اعتمادبه‌نفس، مهارت‌های رهبری و انسجام اجتماعی در میان گروه‌های محروم منجر می‌شود. این نتایج نیز در مطالعات شولنکورف و همکاران^۱ (۲۰۱۶) و کید (۲۰۰۸) مورد اشاره قرار گرفته است که ورزش را به‌عنوان ابزاری مؤثر برای کاهش شکاف‌های اجتماعی و ارتقای سلامت جسمی و روانی جامعه معرفی کرده‌اند. همچنین، پژوهش آگرگارد (۲۰۲۴) تأکید می‌کند که حضور زنان مهاجر موفق در عرصه‌های ورزشی می‌تواند الگوهای جنسیتی سنتی را در جوامع مبدأ به چالش بکشد و بازتعریف نقش‌های جنسیتی را تسهیل کند. یافته‌های این پژوهش نیز به‌صورت غیرمستقیم از این تأثیرات حمایت می‌کند و نشان می‌دهد که ورزش می‌تواند به‌عنوان یک پل فرهنگی بین جوامع مهاجر و مبدأ عمل کند. علاوه‌براین، مشارکت دیاسپورا در برنامه‌های ورزشی می‌تواند به توسعه پایدار مستقیم منجر شود زیرا از یک سو سرمایه‌گذاری اجتماعی را افزایش می‌دهد و از سوی دیگر، شبکه‌های فراملی را برای انتقال دانش و منابع ورزشی تقویت می‌کند. در نتیجه، این گونه اقدامات نه تنها عدالت محلی را بهبود می‌بخشد بلکه می‌تواند تأثیرات جهانی در زمینه برابری جنسیتی و فرصت‌های ورزشی داشته باشد.

یافته‌های تحقیق نشان داد با وجود ظرفیت‌های گسترده و پتانسیل‌های قابل‌توجه دیاسپورای ورزشی ایران در انتقال دانش، فناوری و تجربه‌های بین‌المللی، مسیر بهره‌گیری مؤثر از این سرمایه انسانی با چالش‌های چندلایه و ساختاری مواجه است. این چالش‌ها نه تنها در سطح فنی و اجرایی بلکه در سطوح سیاسی، حقوقی، اجتماعی و نهادی ریشه دارند. از مهم‌ترین این چالش‌ها می‌توان به اختلافات و تنش‌های سیاسی میان کشور مبدأ و برخی کشورهای میزبان اشاره کرد که باعث محدود شدن تبادل رسمی و برنامه‌ریزی شده می‌شود. این اختلافات، به‌ویژه زمانی که با حساسیت‌های دیپلماتیک و تحریم‌های

1. Schultenkorf et al.

بین‌المللی همراه شوند، می‌توانند مسیر همکاری را به سمت فعالیت‌های غیررسمی و محدود سوق دهند. در کنار این چالش‌ها، محدودیت‌های قانونی و اداری، مانند فقدان چارچوب‌های مشخص برای انتقال فناوری ورزشی، به رسمیت نشناختن مدارک و مجوزهای بین‌المللی مربیان و ورزشکاران یا پیچیدگی روندهای بوروکراتیک، مانع از شکل‌گیری روابط پایدار و مؤثر می‌شود. همچنین، نگرش‌های منفی یا بدبینی اجتماعی نسبت به انگیزه‌ها و اهداف اعضای دیاسپورای ورزشی - که گاه ناشی از سوءتفاهم‌ها یا تجربه‌های ناموفق گذشته است - به تضعیف اعتماد متقابل منجر می‌شود. یکی دیگر از چالش‌های مهم، ضعف ساختارهای ارتباطی و حمایتی است. نبود یک نهاد یا پلتفرم رسمی که بتواند به‌طور سیستماتیک ارتباط دیاسپورا با نهادهای داخلی را تسهیل کند، باعث می‌شود ارتباطات بیشتر به شکل شخصی و غیررسمی انجام شود که پایداری و اثرگذاری آن محدود است. برینکروف^۱ (۲۰۰۶) و گاملن^۲ (۲۰۱۴) هر دو تأکید کرده‌اند که موفقیت در بهره‌گیری از ظرفیت دیاسپورا مستلزم ایجاد و حفظ سه مؤلفه کلیدی است: اعتماد، شفافیت و سیاست‌های حمایت‌محور. بدون این عناصر، حتی در حضور منابع انسانی و دانشی غنی، همکاری‌ها معمولاً به شکل پراکنده و کوتاه‌مدت باقی می‌ماند. در همین راستا، گلدربلوم^۳ (۲۰۱۸) استدلال می‌کند که این موانع نه تنها کارایی ارتباطات را کاهش می‌دهند بلکه خود به عامل بازدارنده در شکل‌گیری اعتماد بدل می‌شوند. به باور او، سرمایه اجتماعی بین دیاسپورا و نهادهای داخلی نقش ستون فقرات همکاری‌های پایدار را ایفا می‌کند. در فقدان این سرمایه، هرگونه تعامل در معرض گسست، سوءتفاهم و توقف ناگهانی قرار دارد. در نتیجه، غلبه بر این موانع مستلزم یک رویکرد کل‌نگر و هماهنگ است که هم‌زمان به اصلاح سیاست‌ها، توسعه بسترهای قانونی، تغییر نگرش‌های عمومی و ایجاد نهادهای تسهیل‌گر بپردازد. چنین رویکردی می‌تواند اعتماد متقابل را بازسازی کرده، همکاری‌ها را از حالت مقطعی و پراکنده خارج نموده و به سمت شبکه‌های پایدار و هدفمند انتقال دانش و تجربه هدایت کند.

در نهایت، یافته‌های تحقیق آشکار ساخت که الگوبرداری از نمونه‌های موفق تعامل دیاسپورای ورزشی می‌تواند یکی از مؤثرترین راهبردها برای حرکت به سوی توسعه پایدار

1. Brinkerhoff
2. Gamlen
3. Gelderblom

ورزش ایران باشد. بررسی داده‌ها نشان داد که هر جا این تعاملات در قالب الگوهای روشن و تجربه‌شده شکل گرفته، نتایج ملموس‌تری حاصل شده است. نمونه‌هایی چون همکاری در برگزاری اردوهای مشترک داخلی و خارجی، ارائه آموزش‌های تخصصی به مربیان و ورزشکاران، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و باشگاه‌های ورزشی و مشارکت در پروژه‌های مسئولیت اجتماعی، نه تنها موجب ارتقای سطح فنی و مدیریتی ورزش کشور شده‌اند بلکه پیامدهای اجتماعی و فرهنگی مثبتی نیز به همراه داشته‌اند. این یافته‌ها بیانگر آن است که هم‌سویی اهداف میان دیاسپورا و نهادهای ورزشی داخلی، پشتیبانی نهادی مستمر و ایجاد و حفظ اعتماد متقابل، سه رکن اساسی برای موفقیت در این گونه همکاری‌ها محسوب می‌شوند. چنین رویکردی، علاوه بر انتقال دانش و فناوری، به ارتقای سرمایه اجتماعی و ایجاد شبکه‌های همکاری پایدار نیز کمک می‌کند. مطالعه کریشنا (۲۰۲۴) نیز به‌طور خاص بر این موضوع تأکید دارد که توجه به نمونه‌های تاریخی موفق توسعه پایدار ورزش- به‌ویژه آن‌هایی که با مشارکت فعال مهاجران شکل گرفته‌اند- می‌تواند راهنمایی عملی برای سیاست‌گذاران و مدیران ورزشی باشد. در این مطالعه، الگوهای موفق از کشورهای مختلف بررسی شده و نشان داده شده است که چارچوب‌های رسمی، منافع متقابل و ساختارهای پشتیبان از عوامل کلیدی در پایداری این تعاملات به‌شمار می‌روند. بر این اساس، به نظر می‌رسد که تعامل دائمی و نظام‌مند دیاسپورای ورزشی با کشور مبدأ نیازمند بهره‌گیری از مدل‌های موفق جهانی، انطباق آن‌ها با شرایط و فرهنگ ایران و بومی‌سازی فرآیندهاست. چنین الگوبرداری هوشمندانه‌ای می‌تواند زمینه را برای ایجاد شبکه‌های پایدار انتقال دانش، توسعه زیرساخت‌ها، و ارتقای مهارت‌های ورزشی فراهم آورد و درنهایت به تحقق چشم‌انداز توسعه پایدار ورزش ایران یاری رساند. به‌طورکلی، یافته‌های این پژوهش به‌طور شفاف نشان می‌دهند که دیاسپورای ورزشی ایران یک منبع غنی از سرمایه انسانی، اجتماعی و دانشی است که در صورت بهره‌برداری هدفمند می‌تواند نقشی تعیین‌کننده در مسیر دستیابی به توسعه پایدار ورزش کشور ایفا کند. بررسی چهار محور اصلی- نوآوری ورزشی، عدالت ورزشی، موانع ساختاری و نمونه‌های موفق تعامل- نشان داد که ظرفیت‌های دیاسپورا نه تنها در حوزه انتقال فناوری‌ها و روش‌های نوین تمرین و مدیریت مشهود است بلکه در ارتقای عدالت اجتماعی و کاهش شکاف‌های ورزشی نیز اثرگذار است. تجربه‌های بین‌المللی اعضای این جامعه، به‌ویژه در

تعامل با نظام‌های ورزشی پیشرفته، بستری برای انتقال دانش، رویکردهای نوآورانه و فرهنگ سازمانی کارآمد به کشور مبدأ فراهم می‌کند. با این حال، مسیر بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها با چالش‌هایی همچون اختلافات سیاسی، محدودیت‌های قانونی، نگرش‌های منفی اجتماعی و ضعف ساختارهای ارتباطی مواجه است؛ عواملی که مانع شکل‌گیری اعتماد متقابل و همکاری پایدار می‌شوند. شواهد این پژوهش و مطالعات پیشین نشان می‌دهند که غلبه بر این موانع نیازمند ایجاد چارچوب‌های رسمی، نهادهای واسطه، سیاست‌های شفاف و پشتیبانی نهادی مستمر است. همچنین یافته‌ها تأکید دارند که الگوبرداری از نمونه‌های موفق جهانی، همچون اردوهای مشترک، آموزش‌های تخصصی، سرمایه‌گذاری در باشگاه‌ها و مشارکت در پروژه‌های مسئولیت اجتماعی، می‌تواند راهبردی مؤثر برای ایجاد شبکه‌های پایدار همکاری باشد. چنین اقداماتی، علاوه بر ارتقای فنی و مدیریتی، سرمایه اجتماعی و فرهنگی را نیز تقویت می‌کند. از منظر مشارکت نظری، این پژوهش با به کارگیری چارچوب «سرمایه اجتماعی فراملی» و پیوند دادن آن به حوزه ورزش، نشان می‌دهد که روابط فراملی دیاسپورای ورزشی می‌تواند به عنوان یک مکانیسم کلیدی برای انتقال پایدار دانش و تجربه عمل کند. بدین ترتیب، پژوهش حاضر به ادبیات علمی موجود افزوده و مفهوم‌سازی تازه‌ای از نقش دیاسپورای ورزشی در توسعه پایدار ارائه می‌دهد که می‌تواند مبنای سیاست‌گذاری و تحقیقات آتی قرار گیرد.

از منظر علمی، این پژوهش چند پیامد مهم برای حوزه مطالعات ورزش و مهاجرت دارد. نخست، یافته‌ها ضرورت کاربرست نظریه سرمایه اجتماعی فراملی را در تحلیل تعاملات دیاسپورای ورزشی و کشور مبدأ تأیید می‌کند. این رویکرد نشان می‌دهد که وجود اعتماد، شفافیت و نهادهای واسطه، شرط لازم برای پایداری همکاری‌هاست. دوم، پژوهش حاضر شکاف موجود در ادبیات داخلی درباره نقش دیاسپورای ورزشی ایران را پوشش داده و با شواهد تجربی، مسیرهای عملی بهره‌گیری از این ظرفیت را روشن ساخته است. از نظر کاربردی، نتایج بیانگر آن است که سیاست‌گذاران ورزشی باید مدل‌های رسمی همکاری با دیاسپورای ورزشی را طراحی و اجرا کنند، به گونه‌ای که هم منافع مشترک تأمین شود و هم فرآیند انتقال دانش و فناوری ساختارمند گردد. همچنین، توسعه پلتفرم‌های ارتباطی دیجیتال و برگزاری رویدادهای شبکه‌سازی می‌تواند به انسجام و استمرار این ارتباطات کمک کند. الزام کاربردی دیگر، انجام مطالعات تطبیقی میان

کشورهایی با تجربه موفق در تعامل ورزشی با دیاسپورای ورزشی و شرایط ایران است تا چارچوب‌های بومی و کارآمد تدوین شود. بدین ترتیب، این پژوهش نه تنها بر غنای ادبیات علمی می‌افزاید بلکه مسیر سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد را نیز تسهیل می‌کند. یکی از محدودیت‌های این پژوهش آن است که بیشتر مصاحبه‌ها و داده‌ها بازتاب‌دهنده دیدگاه‌های دیاسپورای ورزشی همسو یا متمایل به همکاری با ورزش ایران است. بدین ترتیب، مواضع بخش‌هایی از دیاسپورا که رویکردی انتقادی یا اپوزیسیونی نسبت به ساختارهای رسمی دارند کمتر منعکس شده است. این نکته می‌تواند بر تعمیم‌پذیری یافته‌ها اثر بگذارد و باید در تفسیر نتایج مورد توجه قرار گیرد. با این حال، حتی در میان این گروه‌ها نیز ظرفیت‌هایی در قالب سرمایه اجتماعی افقی، شبکه‌های غیررسمی و تعاملات بین‌فردی وجود دارد که می‌تواند مستقل از روابط نهادی رسمی، در جهت توسعه پایدار ورزش ایران نقش آفرین باشد.

تعارض منافع

در این مقاله تعارض منافی وجود ندارد.

سپاسگزاری

نویسنده از تمامی کسانی که به اجرای این پژوهش کمک کرده‌اند، سپاسگزاری می‌کند.

ORCID

Rasool Norouzi Seyed Hossini

<https://orcid.org/0000-0003-0575-6811>

References

- Absalyamov, T., & Schubert, M. (2025). Relocate to Compete: A Critical View on the Diaspora of Russian Athletes. *Frontiers in Sports and Active Living*, 7, 1603414. doi.org/10.3389/fspor.2025.1603414
- Agergaard, S. (2024). Sport, migration and gender. In *Handbook on sport and migration* (pp. 96-103). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781789909418.00016>
- Agergaard, S., Darby, P., Falcous, M., & Klein, A. (2023). Sport and migration in the age of superdiversity. *International Review for the Sociology of Sport*, 58(4), 611-624. doi.org/10.1177/101269022311619
- Anthias F (1998) Evaluating 'diaspora': Beyond ethnicity? *Sociology* 32(3): 557-580. doi.org/10.1177/0038038598032003009
- Axel, B. K. (2004). The context of diaspora. *Cultural Anthropology*, 19(1), 26-60. doi.org/10.1525/can.2004.19.1.26

- Brah A (1996) Cartographies of the Diaspora. London: Routledge. doi.org/10.4324/9780203974919
- Brinkerhoff, J. M. (2011). Diasporas and conflict societies: conflict entrepreneurs, competing interests or contributors to stability and development? *Conflict, Security & Development*, 11(02), 115-143. doi.org/10.1080/14678802.2011.572453
- Brubaker R (2005) The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies* 28(1): 1-19. doi.org/10.1080/0141987042000289997
- Burdsey D (2006) 'If I ever play football, Dad, can I play for England or India?' British Asians, sport and diasporic national identities. *Sociology* 40(1): 11-28. doi.org/10.1177/0038038506058435
- Carter, T. F. (2013). Re-placing sport migrants: Moving beyond the institutional structures informing international sport migration. *International Review for the Sociology of Sport*, 48(1), 66-82. doi.org/10.1177/1012690211429211
- Clifford J (1994) Diasporas. *Cultural Anthropology* 9(3): 302-338. doi.org/10.1525/can.1994.9.3.02a00040
- Ely, G., & Ronkainen, N. J. (2021). "It's not just about football all the time either": transnational athletes' stories about the choice to migrate. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 19(1), 29-42. doi.org/10.1080/1612197X.2019.1637364
- Fletcher T (2012) 'Who do "they" cheer for?' Cricket, diaspora, hybridity and divided loyalties amongst British Asians. *International Review for the Sociology of Sport* 47(5): 612-631. doi.org/10.1177/1012690211416556
- Fumanti, M. (2012). Black chicken, white chicken: patriotism, morality and the aesthetics of fandom in the 2008 African Cup of Nations in Ghana. *Soccer & Society*, 13(2), 264-276. doi.org/10.1080/14660970.2012.640506
- Gamlen, A. (2014). Diaspora institutions and diaspora governance. *International Migration Review*, 48, S180-S217. doi.org/10.1111/imre.12136
- Gelderblom, D. (2018). The limits to bridging social capital: Power, social context and the theory of Robert Putnam. *The Sociological Review*, 66(6), 1309-1324. doi.org/10.1177/0038026118765360
- Giulianotti, R. (2011). Sport, transnational peacemaking, and global civil society: Exploring the reflective discourses of "sport, development, and peace" project officials. *Journal of sport and social issues*, 35(1), 50-71. doi.org/10.1177/0193723510396666
- Giulianotti, R., & Robertson, R. (2007). Sport and globalization: transnational dimensions. *Global networks*, 7(2), 107-112. doi.org/10.1111/j.1471-0374.2007.00159.x
- Joseph J (2011) A diaspora approach to sport tourism. *Journal of Sport and Social Issues* 35(2): 146-167. doi.org/10.1177/0193723511406130

- Joseph, J. (2012). Culture, community, consciousness: The Caribbean sporting diaspora. *International Review for the Sociology of Sport*, 49(6), 669-687. doi.org/10.1177/1012690212465735
- Kidd, B. (2008). A new social movement: Sport for development and peace. *Sport in society*, 11(4), 370-380. doi.org/10.1080/17430430802019268
- Kraszewski, J. (2008). Pittsburgh in Fort Worth: Football Bars, Sports Television, Sports Fandom, and the Management of Home. *Journal of Sport and Social Issues*, 32(2), 139-157. doi.org/10.1177/0193723508316377
- Krishna, A. (2024). Sporting Diaspora: Reconstructing Goan Field Hockey History Through the Exploits of Lusitanians Sporting Club, 1909–1964. *The International Journal of the History of Sport*, 41(10-11), 1017-1038. doi.org/10.1080/09523367.2024.2363792
- Lindsey, I., & Darby, P. (2019). Sport and the Sustainable Development Goals: Where is the policy coherence?. *International review for the sociology of sport*, 54(7), 793-812. doi.org/10.1177/1012690217752651
- Maguire, J., & Stead, D. (1998). Border crossings: Soccer labour migration and the European Union. *International review for the Sociology of Sport*, 33(1), 59-73. doi.org/10.1177/101269098033001005
- Mcmanus, J. (2015). Driven to Distraction: Turkish Diaspora Football Supporters, New Media and the Politics of Place-Making. *Sociological Research Online*, 20(2), 159-172. doi.org/10.5153/sro.3588
- McSweeney, M. (2024). Constructing Diaspora Space and Consciousness Through Sport and Livelihoods in Kampala, Uganda. *Sociology of Sport Journal*, 41(3), 234-243. doi.org/10.1123/ssj.2023-0117
- Morimoto, L. H., & Chin, B. (2017). Reimagining the imagined community. *Fandom: Identities and communities in a mediated world*, 174. doi.org/10.2307/j.ctt1pwtbq2
- Mostafaei, J., Farzan, F., & Aliverdinia, A. (2025). Design Modeling of Factors Affecting the Migration of Sports Elites in Iran. *Journal of Sport Management and Development*, 13(4), 132-158. (In Persian) doi.org/10.22124/jsmd.2023.23139.2734
- Norouzi Seyed Hossini, R., Amini, M., Moradi, E., Mohebbi, F., & Jahanshahi, A. A. (2025). Brain Drain in Sport: Socio-Cultural, Economic Drivers, and Policy Implications of Athlete Migration. *Journal of Public Affairs*, 25(3), e70068. doi.org/10.1002/pa.70068
- Numerato, D., & Baglioni, S. (2012). The dark side of social capital: An ethnography of sport governance. *International review for the sociology of sport*, 47(5), 594-611. doi.org/10.1177/1012690211413838
- Palumbo, F., Fusco, A., Cortis, C., & Capranica, L. (2021). Student-athlete migration: A systematic literature review. *Human Movement*, 22(1), 80-91.

- Parris, T. M., & Kates, R. W. (2003). Characterizing and measuring sustainable development. *Annual Review of environment and resources*, 28(1), 559-586. doi.org/10.1146/annurev.energy.28.050302.105551
- Postlethwaite, V., Jenkin, C., & Sherry, E. (2023). Sport diplomacy: an integrative review. *Sport management review*, 26(3), 361-382. doi.org/10.1080/14413523.2022.2071054
- Rojo, J. R., Marques, R. F. R., & Starepravo, F. A. (2022). A systematic review of research on sport migration. *Migration and Diversity*, 1(1), 58-74. doi.org/10.33182/md.v1i1.2847
- Sadri, S. R., Billings, A. C., & Latififard, M. (2024). Iranian sports migration and the gender imbalance: Examining emigration framing of elite Iranian athletes by state-run media. *Electronic News*, 18(4), 243-262. doi.org/10.1177/19312431241234829
- Safran W (1991) Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies* 1(1): 83-99. doi.org/10.3138/diaspora.1.1.83
- Salimi, M., Khodaparast, M., & Nikou, P. S. (2024). Causes and Consequences of Iranian Elite Athletes' International Migrations. *Physical Culture and Sport*, 102(1), 41-57. doi.org/10.2478/pccsr-2024-0004
- Schulenkorf, N., Sherry, E., & Rowe, K. (2016). Sport for development: An integrated literature review. *Journal of sport management*, 30(1), 22-39. doi.org/10.1123/jsm.2014-0263
- Simini, F., González, M. C., Maritan, A., & Barabási, A. L. (2012). A universal model for mobility and migration patterns. *Nature*, 484(7392), 96-100. doi.org/10.1038/nature10856
- Spaaij, R., & Broerse, J. (2018). Diaspora as aesthetic formation: community sports events and the making of a Somali diaspora. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(5), 752-769. doi.org/10.1080/1369183X.2018.1427052
- Thorpe H (2017) 'The endless winter': Transnational mobilities of skilled snow sport workers. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 43(3): 528-545. doi.org/10.1080/1369183X.2016.1190638
- Vertovec, S. (2001). Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic and Migration studies*, 27(4), 573-582. doi.org/10.1080/13691830120090386

استناد به این مقاله: نوروزی سیدحسینی، رسول. (۱۴۰۴). دیاسپورای ورزشی ایران: سرمایه‌ای پنهان برای توسعه پایدار ورزش. مدیریت توسعه پایدار در ورزش، ۶(۱۵)، ۴۳۰-۴۶۱

Journal of Sustainable Development in Sport Management is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.